

Camilla Nyburg

Title: I don't want to be in the construction room – children's participation and teachers' approach in pre – school.

Author: Camilla Nyburg

Mentor: Ursula Naeve – Bucher

Term: Autumn 2013

Abstract

This paper is about teachers' attitudes towards their pupils, both today and in the past. It describes various events with Adam, Elsa and Kajsa which I have observed at my preschool. Via a retrospective analysis I have attempted to understand how teachers' views of their pupils has changed from the beginning of the century to the present day. One of the questions was: How do preschool teachers pay attention to pupil's participation? The school curriculum, equality plan and the United Convention on the Right of the Child were used as help documents during the preparation of this paper. In order to answer to the question, I have taken note of the various kinds of literature and theories, such as those of Vygotsky.

Keywords: Participation, History, Etic, Democracy, Policy documents

Camilla Nyburg

Titel: Jag vill inte vara i konstruktionsrummet – barns delaktighet och pedagogers förhållningssätt i förskolan.

Författare: Camilla Nyburg

Handledare: Ursula Naeve – Bucher

Termin: Hötterminen 2013

Sammanfattning

Min essä handlar om pedagogers syn på barns delaktighet och inflytande idag och på 70 – talet. Jag har genom min berättelse beskrivit olika händelser med Adam och Kajsa som är självupplevda situationer på min förskola. Jag har genom en historisk tillbakablick försökt förstå vad man hade för syn på barn vid sekelskiftets början till idag. Mitt syfte med essän är att synliggöra och själv försöka förstå och reflektera över pedagogers förhållningssätt mot barn. En av mina huvudsakliga frågeställningar lyder: Hur kan vi pedagoger i förskolan arbeta med barns delaktighet? Jag har tagit hjälp av vad våra styrdokument säger så som Läroplanen, Likabehandlingsplanen och Barnkonventionen.

Min uppsats är skriven i en vetenskaplig essäform. För att jag ska få svar på min frågeställning så har jag tagit del av olika sorters litteratur och deras teorier framförallt Vygotskij.

Nyckelord: Förhållningssätt, Historia, Etik, Demokrati, Styrdokument

Berättelse

Jag arbetar på en liten förskola som ligger i den mest idylliska delen av Kramfors. Öppnar vi dörren till förskolan så kan vi känna doften av skog och höra hur fåglarna kvittrar. Vår förskola har funnits i trettio år och den ligger i ett radhusområde där alla hus ser likadana ut med sin faluröda färg och sina vita knutar. Jag har arbetat här i arton år och känner en sådan trygghet och trivsel så jag har aldrig haft en tanke på att sluta. Det känns som jag är en del av den här förskolan

När jag kommer till förskolan den här morgonen så ser jag genom fönstret i tamburen att förskolläraren Karin, och Maja som är ny på förskolan, har samlat alla barnen på den röda runda mattan i vårt så kallade samlingsrum. Karin ser lätt stressad ut när hon försöker få ihop dagen med att dela in barnen i olika små grupper.

– god morgon säger jag med en glad ton i rösten när jag kliver in i samlingsrummet.

Barnen svarar:

– god morgon Camilla eller Milla, som vissa barn kallar mig.

– god morgon svarar även Maja, men Karin säger ingenting.

När jag tänker efter var det nog dumt av mig att bara storma in som jag gjorde denna morgon, jag vet ju själv hur irriterad jag kan bli när någon kommer och avbryter, men jag var på ett strålande humör och ville gärna dela med mig av det. Men redan här känner jag att det ligger en olustig känsla i luften som jag inte riktigt kan ta på. Jag sätter mig ner på den röda mattan och lyssnar på vad Karin har att säga:

– lyssna nu så ni vet i vilken grupp och i vilket rum ni ingår i idag. De som ska få vara i konstruktionsrummet är alla femåringar, de är Ola, Sara, Maria, Peter, Niklas, Kajsa och Elisabeth. Jag kan gå in med dem där säger Karin. Så kan de få bygga och konstruera i lugn och ro utan att några av de mindre barnen kommer och förstör.

– jaha och var tänkte du att de mindre barnen ska vara frågar jag?

– I ateljén, den är ju ledig så där kan de vara, och kladda bäst de vill. Vi har ju alltid delat upp barnen i sina åldrar, svarar Karin.

Kajsa ställer sig upp:

– jag vill inte vara i konstruktionsrummet, jag vill måla med min lillasyster Elsa.

– det låter väl jättebra säger jag. Om nu Kajsa vill vara med Elsa och måla så kan ju hon vara där och hjälpa mig som en extra fröken. Kanske någon annan vill vara i konstruktionsrummet nu när det blev en plats över?

Camilla Nyburg

– jag vill, svarar Adam som är två år och älskar att bygga och skapa med olika sorters material. Han hoppar upp från sin plats och springer bort till de andra barnen i Karins grupp. Jag ser att Ola tar tag i Adams hand och han lyser i hela ansiktet och säger:

– jag me.

– okej då, svarar Karin med en lång suck!

Hon tar med sig de barn som ska vara med henne i konstruktionsrummet, men innan hon går iväg så vänder hon sig om och spänner blicken i mig. Jag känner ett obehag i hennes blick. Gjorde jag något fel? Jag kände att någon måste vara barnens röst när de själva inte kan prata om vad de vill eller känner, men jag vet att det här inte är första gången Karin låter de äldre barnen gå före så de yngre barnen känner sig åsidosatta.

Det är fredagsmorgon, klockan har hunnit bli nio och alla pedagoger är på plats. Vi är alla trötta och slutkörda efter två intensiva veckor med flytt och inskolningar. Vi har nu flyttat in i våra preliminära lokaler i ett gammalt hyreshus mitt i staden och utan någon gård. Här kommer vi att husera en tid framöver när vår förskola ska helrenoveras från topp till tå. Förskolan består av trettio barn och sex pedagoger. Vi har delat in oss i tre grupper som vi kallar blå, röd och gul. Gula gruppen är ett- och tvååringar med två pedagoger. De andra grupperna består av barn i åldern tre till fem år med två pedagoger i vardera gruppen. De yngre barnen satte vi i en och samma grupp för att vi anser att deras första tid på förskolan handlar mycket om trygghet då det är viktigt att de får lära känna lokalerna i sin egen takt och även oss pedagoger som jobbar med dem dagligen. Vi brukar lägga upp dagen så att på förmiddagarna är grupperna indelade i sina färger, men framåt eftermiddagen efter mellanmålet så blandar vi grupperna så det blir både äldre och yngre barn i samma grupp. Det här sättet är ganska nytt för oss. Vi har jobbat mer åldersindelad förut.

När jag vaknar den här måndagsmorgonen i början på december månad och tittar ut genom fönstret och ser att det har kommit ännu mer snö så blir jag varm och samtidigt glad i hela kroppen. Då kan vi ha en heldag i pulkabacken med barnen på förskolan i dag.

Vi går ut klockan nio på vår gård för att ta emot barnen och börjar samtala om hur vi ska dela upp barnen för att gå till pulkabacken. Ingen vill ju missa det här tillfället att få åka pulka i den pudervita snön som har fallit under natten. Min kollega Karin som har varit där tidigt denna dag har i stort sett redan delat in barnen i grupper. Jag frågar henne hur hon har tänkt sig med grupperna. Hon svarar de äldre i en grupp och de yngre i en grupp för så har vi ju alltid gjort.

Jag iakttar flera av barnen som redan är i full gång med att plocka ut både pulkor och stjärtlappar ur förrådet. Adam och Elsa har fått tag på varsin pulka och går upp till den delen

på gården som sluttar mest. Det är så mycket snö att det går ända upp till midjan på både Adam och Elsa. De både ramlar en och två gånger innan de har kommit upp till backen men jag hör hur hjärtligt de skrattar och jag ler för mig själv och tänker, så små de är men det är inget bekymmer att ta sig upp om man verkligen vill åka lite pulka. När jag står på den övre delen på gården så får jag syn på att alla de äldre barnen har ställt sig två och två i en lång rad nere vid grinden. Alla har i stort sett en pulka eller en stjärtlapp i handen med sig. Jag ser ingen av mina kollegor i närheten för tillfället så jag går ner till grinden och frågar barnen vart de ska?

– pulkabacken, svarar Ola.

Adam som står på den övre delen av gården ser att de större barnen har samlats nere vid grinden och får bråttom ner. Jag ser hur han släpper sin pulka och springer ner mot grinden så gått det går i den djupa snön. Han faller ett par gånger men är snabbt uppe på benen igen. Flämtande kommer han fram till grinden och säger:

– Adam, me?

– inte några små barn, svarar Karin.

Jag ser på hela Adams kroppsspråk hur han sjunker ihop och plötsligt så sprutar tårarna ner för hans röda kinder. Han skriker och gråter om vartannat.

– Adam, me.

– me, Adam.

Syfte och frågeställning

På förskolan finns många olika pedagoger med både den nya och den äldre pedagogiken som man har med sig i sina ryggsäckar. Det dilemma som ska behandlas är hur pedagoger med den nya och den äldre pedagogiken ska fungera i vår verksamhet med barnen. Den egna erfarenhet jag skildrar i min berättelse har fått mig att reflektera över pedagogers förhållningssätt mot barn. Vilka eventuella konflikter kan uppstå i möten mellan de olika förhållningssätten? Vad grundar sig konflikter i och hur kan vi arbeta för att mötas i de olika synsätten? Bör man ha olika lärandesyn i förskolan? Vad säger Läroplanen 2010 om lärandet?

Verksamheten ska bidra till att barnen utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld.

Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra grunden för den pedagogiska verksamheten.

Den ska utgå ifrån barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter. Flödet av barnens tankar och idéer ska tas till vara för att skapa mångfald i lärandet (Lpfö 98, reviderad 2010, s. 9).

Syftet med denna uppsats är att undersöka varför vi pedagoger tänker olika när det gäller barn, varför vi agerar som vi gör i olika situationer, samt varför man utesluter de yngre barnen från vissa aktiviteter. Som när min kollega sa nej till Adam att följa med till pulkabacken eller när hon hade delat in de yngre barnen i en grupp och de äldre barnen i en grupp. Handlade det om att jag och kollegan hade olika syn på det pedagogiska lärandet när det gäller barns delaktighet? Som jag beskriver i berättelsen att Kajsa inte ville vara i konstruktionsrummet utan med sin syster Elsa i ateljén eller Adam som gärna ville vara i byggrummet tillsammans med de äldre barnen. De fick inte vara delaktiga i att själv bestämma över vad de ville göra, utan det var något som vi pedagoger hade förutbestämt. Var det så att det var en konflikt mellan mig och kollegan som hade blivit mer infekterad som att hon åsidosatte de yngre barnen ännu en gång?

Jag vill därmed försöka och bättre kunna förstå vuxnas olikheter när det gäller deras förhållningssätt gentemot barn. Vad har vi pedagoger med oss i våra ryggsäckar? Vad säger den äldre pedagogiken om barns delaktighet innan Läroplanen kom och vad säger den nya pedagogiken som vi arbetar efter idag. Hur kan dessa två pedagogiska synsätt mötas i förskolan idag? Utifrån min berättelse och med hjälp av mina reflektioner ska jag, genom att göra en historisk återblick undersöka hur synen på barn har förändrats sedan förra sekelskiftet och fram till idag med fokus på hur man tänkte utbildningsmässigt om barns delaktighet på 70-talet. Vi pedagoger som arbetar i förskolans värld har fått olika utbildningar i olika skeden i livet, arbetat olika länge och har olika syn på barn och förhållningssätt. Jag vill även lyfta fram vilken värdegrund vi pedagoger har och hur vår roll i förskolan ser ut och förändras över tid och vad det kan medföra i både konflikter och möten mellan pedagoger, men också vad jag har för syn på barn samt min roll som pedagog.

Mina frågeställningar i essän är:

1. På vilket sätt har synen på barn förändrats från den äldre pedagogiken till den nya pedagogiken?
2. Hur kan vi pedagoger i förskolan arbeta med barns delaktighet?
3. Hur skulle man kunna undvika situationerna i berättelsen om vi arbetade med våra styrdokument kring etik och demokrati tematiskt?

Metod

Jag har valt att skriva mitt examensarbete i essäform, som är ett skrivsätt som är baserat på erfarenheter. Dem kommer jag att diskutera, reflektera över och analysera. Essäformen är en metod som innebär att man är personlig i sitt skrivande. Den som läser berättelsen lever sig in i författarens tankevärld och får uppleva händelser och återspeglings. Texten är som en lång process som man kan följa metodiskt genom författarens sätt att tänka och reflektera över sina livserfarenheter (Bech – Karlsen 1999, S.47).

Jag har valt att skriva i essäform eftersom det är ett sätt att synliggöra de erfarenheter jag bär med mig, som Hammaren skriver i boken *Skriva – en metod för reflektion* ”Skrivandet kan vara en metod både för reflektion och för att synliggöra erfarenhetsgrundad kunskap. Att synliggöra erfarenhet handlar om att hämta stoff ur sitt eget lager - för att kunna belysa det” (Hammaren 2005, s.17). Reflektion är i detta sammanhang att genom skrivande repetera situationer som har uppkommit i förskolan för att få mer förståelse och en fördjupning i mitt eget och andra pedagogers handlande, samt min undran över varför man agerar som man gör i olika situationer. Jag ska reflektera över varför min kollega handlade som hon gjorde och om jag kunde ha handlat på något annat sätt.

För att få svar på min frågeställning så kommer jag att jämföra mina egna erfarenheter med vad relevant teori säger. Jag kommer ta hjälp av en av våra viktigaste pedagoger Vygotskij. Jag kommer att jämföra hans teorier med synen på lärandet i förskolan idag. Centrala böcker som jag kommer använda mig av som har med mina dilemman att göra är *Vygotskij och pedagogiken* av Ivar Bråten, *Etik i arbete med människor* av Jan – Olav Henriksen & Arne Johan Vetlesen, *Små barns etik* av Eva Johansson och den viktigaste *Läroplanen för förskolan*. Jag kommer att göra en historisk återblick och undersöka hur synen på barn har

Camilla Nyburg

förändrats från förra sekelskiftet tills idag. Jag kommer även att gå in på hur utbildningen såg ut när min kollega utbildade sig någon gång på sjuttioalet och hur man såg på barns delaktighet då. Jag vill med den historiska biten i min uppsats lättare förstå min kollegas tankar, hur hon ser på barns delaktighet. Vad betyder ordet delaktighet för henne? Så som i min berättelse när Adam inte får följa med till pulkabacken utan han får till svar inte några små barn. Har hon erfarenhet av att det inte har fungerat förut med de yngre barnen? I min essä är det bara mitt namn som är utskrivet. Alla andra namn och platser är anonymiserade.

Förskolan idag:

Barn i dagens förskola behöver framåtsträvande pedagoger som tror på dem och deras kompetens oavsett ålder. Jag och mina kollegor har alla olika syn på barn, men det är hur vi bemöter barnen som barnen minns. I fallet med Karin så måste jag som kollega sätta mig in och försöka förstå hennes syn på barn utifrån det hon lärde sig i sin utbildning. Hon utbildade sig någon gång på sextioalet då det inte fanns någon Läroplan om hur det pedagogiska lärandet skulle förankrats i förskolan. Jag kan bara utgå ifrån mina egna tankar att det måste vara jobbigt att bara ändra på allt man lärt sig en gång i tiden till det uppdrag vi har fått idag i förskolan genom Läroplanen. Det man lade störst vikt vid när min kollega utbildade sig var omsorgen. Barnen skulle vara trygga och tycka det var kul att komma till dagis som det också hette innan namnet förskola blev förankrat. Det fanns inget som sa att barn skulle vara delaktiga eller lära sig om de demokratiska värderingarna. Det vi vuxna måste lära oss av varandra är att ta vara på allas kompetens vare sig vi har gått i den gamla eller nya skolan. Vi har alla olika erfarenheter med oss i våra ryggsäckar. De kan vara på både gott och ont, men att vi tar del av varandras erfarenheter och kompetens. Vi får lära oss att hantera varandras svagheter, men det som är viktigast är att komma ihåg att vi är där för barnens skull och för att följa våra styrdokument. Det som är betydelsefullt är att samtala om vad som står i styrdokumentet och vad varje ord betyder för var och en av oss för att undvika att hamna i situationer som när jag tyckte att kollegan förödmjukade Adam för att han var liten. Nu vänder jag mig till den historiska tillbakablicken.

Historisk tillbakablick

I boken *Barnets Bästa* beskriver Bengt Sandin och Gunilla Halldén 1900- talets syn på barn ingående med hänvisning till Ellen Key. De menar att början på 1900- talet sades i många sammanhang att det skulle bli "barnens århundrade". Key var en av förgrundsfigurerna som visade hur det här skulle förverkligas. En central tanke hos Key var kritiken av skolor och kindergarten. Hon ansåg att man förslavade barnen och frantog dem deras kreativitet och verksamma kunskapsökande. Sandin och Halldén konstaterar att det har skett en institutionalisering av barns liv genom lagstiftning. Skolor, förskola och socialtjänst har ökat sitt inflytande. Oavsett vad man kallar "barnets århundrade" så kan man väl säga att barnen har stått i centrum för samhällsförändringar under en lång tid. Samtidigt som synen på barn har förändrats så har också föräldraskapets betydelse för både män och kvinnor omdefinierats (Sandin & Halldén 2003, s. 7).

Under mitten av 1900 - talet började allt fler kvinnor förvärvsarbeta utanför hemmet. Den här utvecklingen menar Sandin och Halldén har gjort att vi samhällsmedborgare fick tänka om när det gäller nya omvårdnadsformer. Det här medförde att hemmet och familjens betydelse i barns liv ändrade karaktär. Det är här viktigt att synliggöra vilka förebilder och konstruktioner av barndomen, föräldraskap och stat som har varit aktiva i framväxten av välfärdsstatens kommunala barnomsorg (ibid, s. 14).

Det var viktigt att barn skulle vistas i grupper utanför hemmet och med andra vuxna än bara föräldrarna. Förskolan skulle vara som en förbindelselänk mellan barnet och samhällets institutioner och miljöer (ibid, s. 188).

Barnstugeutredningen kom 1968 och innefattade såväl frågan om barnomsorgens roll i samhället som de villkor som krävdes för att få tillstånd att bygga barnstugor för de som behövde det. Det handlade om personalens utbildning, lokalernas utformning och pedagogikens innehåll enligt Sandin och Halldén. Barnstugeutredningen var en del i den jämställdhetspolitik som drevs, men den var också en pedagogisk modell för att varje barn skulle få ett mer jämbördigt förhållningssätt. Barnen skulle få samma villkor att utvecklas och familjerna i samhället skulle bli mer jämlika (ibid s. 181).

Vad vi kan se så har synen på barn ändrats mycket sedan 1900- talets början till 1968 när barnstugeutredningen kom, men hur såg det ut sen in på sjuttioalet när det gällde vuxnas

Camilla Nyburg

utbildning och synen på barn? Den personal som arbetade inom barnomsorgen och ville utbilda sig till förskollärare i mitten på sextioalet fick gå en statlig utbildning som bedrevs via seminarium. Det lärandet som till 1970 – talet och fram till det att vi fick Läroplanen vad av den typen av pedagogik som professorn Jean Piaget (1896 – 1980) förespråkade. Hans teorier gick ut på att barn under sin uppväxt passerade olika utvecklingsstadier och att ett stadium inte kan nås om det föregående inte etablerats. År 1977 blev förskollärarytbildningen högskoleutbildning och förlängdes från fyra terminer till fem terminer (www.laramashistoria.se/article/forskollans_professionalisering, 2014-03-01).

Barnkonventionen

År 1989 godkändes konventionen om barns rättigheter. Konventionen är ett rättsligt bindande, internationellt verktyg som omfattar bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Basen för barnkonventionen är artiklar om orättvis behandling som innebär att alla barn har samma rättigheter oavsett kön, hudfärg eller religion. På 1990 – talet förenade sig Sverige och de andra nordiska länder att underteckna barnkonventionen. Tanken med barnkonventionen var att det var både samhällets och föräldrarnas ansvar att värna om barns rättigheter. Barnkonventionen fastställer barn som varje människa under arton år, så vitt barnet inte blir myndig tidigare enligt den lag som gäller i barnets hemland (Bergénlov 2009, s. 148 – 149).

På vilket sätt har synen på barn förändrats sedan förra sekelskiftet?

Går man tillbaka till 1900- talets början så skriver Sandin och Halldén i boken *Barnets Bästa* att det skulle bli ”barnens århundrade”. En tidigare pedagogik som Ellen Key förespråkade om. I boken *Barnens århundrade* talar Key för att fostran och utbildning skulle stå i centrum, att man redan då skulle lyssna på barnen i samhället Hemmet för Key var som samhället fast i miniatyr där barnen fick lära sig solidaritet och vänlighet. Key förespråkade hemskolor där en mindre grupp med barn samlades under vägledning av en erfaren vuxen de första skolåren. Hon var mycket kritisk mot kindergarten, hon tyckte att den var teoretiskt likadan och att alla barn blev stöpta i samma form.

Key ansåg att mannens talang låg på det intellektuella planet medan kvinnan stod för det emotionella planet i fostran av barnen. Key ansåg att kvinnan inte bara var viktig för hemmet utan för hela samhället. Hon tyckte att samhället skulle få ta del av kvinnans talanger och att kvinnan skulle få rösträtt. Det var först när kvinnorna i hemmen började arbeta som man var tvungen att tänka på vad man skulle göra av barnen och om någon annan kunde ta hand om barnen lika bra som modern själv.

En annan känd kvinna som resonerade om uppfostran och utbildning var Alva Myrdal som levde under samma tid som Ellen Key. Det som var skillnaden mellan dessa två var att Myrdal hade en helt annan syn på hur uppfostran skulle gynna barnens utveckling på bästa möjliga sätt. Hon ansåg att föräldrarna behövde hjälp i barnuppfostran, barnen skulle fostras med nya vetenskapliga metoder och det startades studiecirklar för föräldrarna om barnuppfostran. Myrdal tyckte att barn skulle fostras i större grupper med vuxna människor som hade en bra utbildning i pedagogik och psykologi. Hon ansåg att det var både lättare och bättre för barnen att fostras i grupp och av vuxna som hade en utbildning i pedagogik och psykologi och som inte hade de personliga banden mellan sig som föräldrar och barn hade (Bergnlöv 2009, s.130 – 135).

Redan i början på 1900 - talet började vi människor få en annan syn på barn, som små egna kompetenta individer med någon slags kunnighet växa fram, men det var ingen som visste riktigt hur de skulle gå tillväga för att göra barnens kompetens tydlig. Jag håller både med Key och Alva Myrdal i deras sätt att se på barnuppfostran och utbildning. Key har rätt i det hon säger att hemmet är det viktigaste för barnen i mångt och mycket, men inte ända upp till de första skolåren när det gäller undervisning, anser jag. Jag menar att barn i tidig ålder, som i förskolan idag, är privilegierade med kunniga pedagoger, kamrater i både sin egen ålder och äldre att lära sig av. Jag anser att det gynnar barnen redan i tidig ålder att bli "undervisade" redan i förskolan för att de sedan ska klara sig bättre i skolans värld. Jag håller med Myrdal om att barnen ska vistas utanför hemmet och i grupper med andra barn och vuxna. Jag menar att det gynnar barnens utveckling bättre att redan på ett tidigt stadium att få vara tillsammans med kunniga vuxna. Olika gruppkonstellationer som hela tiden förändras i förskolan anser jag stärker och ökar förutsättningarna, för att man ska bli den individ som vi pedagoger vill att barnen ska bli när de lämnar förskolan. I hemmet har man inte riktigt den förutsättningen, anser jag.

Det var nu i mitten på 1900 - talet det blev viktigt att se vilka möjligheter det fanns och var man kunde lämna ifrån sig sitt eller sina barn under dagen då båda föräldrarna arbetade. Ett alternativ blev barnomsorgen. Här skulle barnen vistas i grupper med både andra barn och vuxna. Barnomsorgen under mitten av 1900 – talet blev mest som barnpassning. Barnen hade antligen någonstans att vara när föräldrarna arbetade. Barnens kompetens och delaktighet var det fortfarande ingen som visste hur den skulle arbetas med utan det var de vuxna som avgjorde vad som var bäst för barnen. Det var först under det här århundradet 2000 – talet som det ändrades radikalt. Från att barnen hade varit hemma under största delen av 1900 –

Camilla Nyburg

talets första hälft och inte haft så stor talan eller ingen talan alls så har barnen fått en stor plats i det samhälle vi lever i idag.

På vilket sätt har synen på barn förändrats från den äldre pedagogiken till den nya pedagogiken?

Vi pedagoger i förskolan är i blandade åldrar, har arbetat olika länge och har gått olika utbildningar i olika skeden i livet. Detta har påverkat både vår syn på barn och vårt förhållningssätt gentemot barn.

Det var på sextio – sjuttio, talet som man började prata om att de vuxna i förskolan skulle utbilda sig till förskollärare. Utifrån denna förändring förväntade sig staten att förskolan skulle bli en plats med pedagogiskt lärande och innehåll. Blev det så?

Barnomsorgen var fortfarande hög grad vuxencentrerad på sextio och sjuttioalet. Barnen hade inte så stor talan utan det var de vuxna som bestämde vad som var bäst för barnen.

Pedagogerna tänkte mer på barnens behov än att se deras begåvningar och kompetens. Jag menar att det pedagogiska lärandet som formuleras i vår Läroplan, är något som påverkar det pedagogiska arbete som vi idag försöker bedriva i förskolan. Vi är många pedagoger med olika kompetens och vi har gått olika utbildningar i olika skeden i vårt liv. Vi pedagoger i förskolan lever här och nu och vi måste följa våra styrdokument, det är vårt uppdrag.

Förskolan har förändrats mycket bara sen 1990 – talet när jag började arbeta. Det har varit tufft att anpassa sig efter alla nya styrdokument, men vad jag har förstått så lever vi i en modern tid och det är barnens röst som nu ska lyssnas på. Barnen ska vara och är en del i vårt samhälle så barnens delaktighet och inflytande är redan viktigt i förskolan. En viktig pedagogik i modern tid är den Vygotskij förespråkade. Det lärandet som till 1970 – talet och fram tills det att vi fick Läroplanen var av den typen av pedagogik som biolog Jean Piaget (1896 – 1980) förespråkade om. Hans teori gick ut på att barns kognitiva utveckling genomgår olika biologiskt betingande faser som kan placeras in i ett åldersschema. Piaget urskiljer fyra faser som barnet genomgår i tur och ordning (Piaget, Jean (1970) "Piagets theory" i Mussen(red), *Carmichaels Handbook of Child Psychology*, New York Wiley 2014-04-08).

Det kan vara så att min kollega fortfarande lever kvar i det äldresystemet med den äldre pedagogiken där barns kompetens och delaktighet inte var så viktig, man ansåg att det var ingenting barn kunde bestämma över själv som i min berättelse när hon bestämt vilka barn som ska vara i respektive rum. Det kanske är något hon kanske fick lära sig när hon gick sin

utbildning att barn behöver den vuxnas stöd och inte kan ta egna beslut. Hon kanske fortfarande tror att det hon beslutar för barnen gynnar dem bäst. Att barn måste gå igenom olika faser först som Piaget förespråkade. Som i fallet med Adam att han inte fick följa med till pulkabacken för att hon trodde att han inte skulle klara det för han var yngre än de andra barnen. I boken *Barnets bästa* skriver författarna ”Liksom vuxna ska barn, i slutet på 1990 – talet, förmå att ta ansvar för sina egna val, sitt eget lärande och sin delaktighet” (Sandin & Halldén 2003, s.15).

Sandin och Halldén skriver att vi måste se varje barn som en egen liten kompetent människa oavsett vilken ålder eller stadium det befinner sig i. Barn kan mer än de tror och det är vi som pedagoger som måste finnas där för att pusha och tro på deras kompetens. Vi pedagoger i förskolan måste se till att barn blir mer delaktiga och bjuda in dem till aktiviteter i verksamheten. Vi måste tänka mer modernt och utgå ifrån vad vårt uppdrag är.

I boken *Förskolan – barns första skola!* skriver Lotta Bjervås om kunskap och lärande på följande sätt:

Lärandet handlar inte längre om att få information, utan om att göra erfarenheter i miljöer där fysiska och intellektuella redskap görs tillgängliga på ett för individen rimligt sätt och där de används som en del i konkreta verksamheter (Bjervås 2003, s.68).

I min berättelse där Adam inte fick följa med till pulkabacken och Kajsa inte ville vara i konstruktionsrummet fick ingen av dem vara delaktig i besluten som togs. Jag tänker på de yngre barnen som Adam i min berättelse. Jag menar att det främjar de yngre barnen att få prova på att vara med i olika miljöer eller tillsammans med både stora och små barn. Det är i sådana här kombinationer som barn får utveckla sin kompetens enskilt och i grupp med andra.

Hur kan vi pedagoger i förskolan arbeta med barns delaktighet?

Vygotskijs teorier

En viktig pedagog vars teorier lever kvar än idag är Lev Semenovi Vygotskij som levde mellan 1896 – 1934. I *Den tidlösa pedagogiken* beskriver Tomas Kroksmark Vygotskijs tankar om pedagogiken så här: ”Inläring sker som en social process, vilken medför att barnet blir delaktig i den gemensamma kulturen och kulturen kan därför sägas vara social” (Kroksmark 2003, s.447).

Kroksmark sammanfattar Vygotskijs teorier så att inläring sker som en social process. Lärande är något som vi människor hela tiden ägnar oss åt, men det börjar redan när barnen är små. Vi ingår hela tiden i olika konstellationer i olika sammanhang där vi befinner oss. Vi träffar och lär känna människor både i vår närhet och bara för en kort stund. Men genom hela

Camilla Nyburg

livet i den gemensamma kulturen vi lever så blir vi på ett eller annat sätt delaktiga och det är det som gör att vi lär oss hela tiden i en social process. Tillbaka till min berättelse när min kollega Karin säger nej till Adam att följa med till pulkabacken. Det är i sådana situationer som barn lär sig att samverka med andra, både barn och vuxna. Barnen får vara delaktiga och bestämma själv vad de vill göra. Det gäller att själv få skapa en bild av verkligheten genom att tillåtas vara inblandad i den, det är så man lär sig att samspela med andra människor. Det var så här Vygotskij beskrev den proximala zonen att det som människan kan göra själv och tillsammans med andra så utvecklar barnet olika styrkor som barnet inte är skicklig till att göra själv just då men senare (ibid s.450).

Inspirerad av Vygotskij skriver Sandra Smidt i boken *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande* om begreppet utvecklingsnischer. Utvecklingsnischerna är viktiga för att förstå kulturens roll i utvecklingen. Termen utvecklingsnischer betyder ”den plats där varje barn befinner sig inom en alltid komplex uppsättning relationer – sociala, kulturella och ekologiska – och som utgör barnets utvecklingsmiljö” (Smidt 2010, s.11).

Jag kan känna igen beskrivningen av Smidts beskrivning av utvecklingsnischer. I förskolan så kan man prata om blandade grupper av människor både barn och vuxna. Många barn och vuxna ska på bästa sätt samspela under samma tak under en hel dag. Det är vi vuxna som måste se till att varje barn blir sett och bekräftat för den individ det är och för var det befinner sig i sin utveckling, samt att få varje barn att känna sig behövt och viktigt i olika situationer i förskolan. Det är vi vuxna som skapar barnets utvecklingsmiljö de timmar det vistas i förskolan, därför måste vi göra det på bästa möjliga sätt genom vårt uppdrag som pedagoger. Det betyder att vi kan behöva säga ja oftare till barnen när de visar sitt intresse för en aktivitet för att de ska få känna sig delaktiga i verksamheten. Det jag menar är att vi inte alltid ska säga ja till barnen, men vi kanske behöver lyssna mer på barnen och utforma verksamheten efter barnens åsikter och behov. Bedriva en verksamhet där barnen får möjlighet att göra sin röst hörd, där de får möjlighet att lära av varandra. Genom att få argumentera för sin sak, säga sin åsikt, lära av varandra i lek och i mindre grupp. Smidt skriver i boken att kommunikation, delaktighet och gemenskap utgör nyckelbegrepp för barns utveckling (ibid s.11).

När Karin sa nej till Adam som ville följa med till pulkabacken såg jag på hela Adams kroppsspråk hur han kände sig och hur ledsen han blev att inte få följa med de större barnen. Det är i sådana situationer som alla vuxna på förskolan måste vara aktiva i det som händer. Jag kan bara utgå ifrån mina egna tankar varför Karin inte ville ta med sig Adam till pulkabacken. Det fanns kanske en anledning som inte kom fram. Hennes erfarenhet sa att det inte fungerar. Hon kanske kände en osäkerhet, okunskap hur man möter de yngre barnen. I det

här fallet kanske jag borde erbjudit mig att följa med till pulkabacken. Då hade det kanske känts bättre för både Adam, mig och min kollega. Det jag vill tillägga är att det kan uppstå konsekvenser också om man säger ja hela tiden och om det är samma barn som hela tiden pockar på uppmärksamhet. Man måste självklart lära sig att få ett nej då och då för att lära sig att ordet nej inte alltid står för något negativt utan det är att för oss vuxna att hjälpa barnet att bygga upp en trygghet med att hantera sina känslor bättre och klara av livets motgångar. Det handlar också att vi vuxna ska våga möta barnens känslor istället för att ta itu med dem på en gång. Tillåta känslor som sorg och ilska som i detta fall Adam visade med hela sin kropp. Vi pedagoger kan inte ta ansvar för att barnen till hundra procent ska vara glada hela tiden. Vi måste också hålla på våra gränser och kunna förklara varför i olika situationer, men det viktigaste är att vi bekräftar barnets känslor och att vi som vuxen finns där om de behöver tröst.

Jag menar att ha regler eller att ibland säga nej är lika viktigt som att säga ja. Det som är viktigast är att förklara varför man säger nej så att barnen förstår och lär sig reflektera över vissa situationer och förstå att kollektivet ibland behöver gå före den egna individen. Förstå att ibland får man backa/vänta och ibland får man kliva fram. Jag kan känna att min kollega skulle ha sagt ja till Adam som så gärna ville följa med till pulkabacken den här måndagen i december. Eller kanske bekräftat honom att han är ledsen och att han vill följa med, men sedan förklara att han får följa med en annan gång eller när hans grupp går. Att man säger nej kan ju, som kanske i detta fall, vara en säkerhetsfråga. Det var kanske så min kollega tänkte, men det framkom aldrig. Jag tror speciellt att det är sådana här situationer som barnen tar med sig och minns, därför vill jag att de ska minnas de roliga stunderna i förskolan.

”Leken är grunden för utveckling och i leken verkar barnet i utvecklingszonen” (Smidt 2010, s. 13). Här citerar Sandra Smidt Vygotskijs ord om lekens betydelse. Om vi utgår från att det stämmer att leken är mycket betydelsefull för barnens utveckling, både i grupp med jämnåriga och i grupp med blandade åldrar, så menar jag att det är viktigt att både äldre och yngre barn får vara i sina åldersgrupper för de kräver olika stimulans och lärande på olika nivåer. Men vi får inte glömma bort vad barnen kan lära av varandra också. Att redan i förskolan lära sig vara en god medmänniska genom att hjälpa andra är viktigt, vilket även går att läsa i Lpfö. Detta beskrivs i min berättelse då Kajsa ville vara med sin lillasyster Elsa och att få hjälpa mig i ateljén som en extra fröken. I leken lär sig barnen tillit, turtagande, samförstånd, social kompetens och mycket mer. Det är här som vi pedagoger i förskolan måste våga tro på barnens kompetens, att de kan oavsett ålder. Alla barn ska ha samma möjligheter i förskolan utifrån deras utvecklingsnivå.

I boken *Vygotskij och pedagogiken* skriver Ivar Bråten om hur viktigt den sociala utvecklingen var och är för barns lärande enligt Vygotskij. ”Vygotskij menade alltså att barnet i samarbete med vuxna eller mer kompetenta kamrater kan prestera mer än det kan klara på egen hand. Och det barnet klarar med hjälp i dag, kommer det senare att kunna klara själv” (Bråten 1998, s. 105). Det här citatet gör att jag går tillbaka till min berättelse om Adam. Adam ville följa med till pulkabaken med de äldre barnen. Adam skulle få ta ansvar för det material han tog med sig, i detta fall en pulka. Han skulle få se, lära och vara med hur man tar sig till pulkabacken gående fint i ett led och få bekräftelse att man klarar av det momentet. Jag med min erfarenhet i förskolan genom åren har både märkt och sett att de yngre barnen ser upp till vad de äldre barnen både säger och gör. De yngre barnen härmar de äldre barnen och lär sig därefter vad som är rätt och fel. Det här är både på gott och ont, men med hjälp av oss vuxna som stöd så anser jag att vi stärker både de yngre och de äldre barnens kompetens. Det gör vi i samspel tillsammans med varandra, barn som vuxna. Som i citatet under hur vi lär av varandra tillsammans i grupp.

Pedagogisk verksamhet innebär en social gemenskap, en gemenskap där den verksamhet som barn och lärare utövar tillsammans är den viktigaste drivkraften i barnens kunskapsprocess.

Kunskap är i sig en social produkt, utvecklad i en process där både elev och lärare deltar aktivt (Bråten 1998, s. 135).

Den pedagogiska verksamheten kan ses som en social gemenskap mellan barn i olika åldrar och med vuxna med olika erfarenheter i sina år inom förskolan. Det är här som vi pedagoger måste vara professionella i vår yrkesroll när det gäller synen på barn. Det är vi vuxna som ska se till att de redan i förskolan blir egna självständiga individer. Det är viktigt att barnen ska tro på sig själva, att de kan, men med stöd och hjälp av jämnåriga kamrater och till största del av oss vuxna som finns där för dem och stöttar dem i både svåra och mindre svåra situationer. Pedagogernas uppgift är att uppmuntra barnen och inte nedvärdera dem för att man själv anser att de inte har åldern för just en aktivitet.

Utifrån Vygotskijs skriver Smidt ”Kunskap byggs således upp tillsammans med vuxna eller jämnåriga kamrater och förstärks genom att den erbjudna hjälpen motsvarar barnets intressen, aktuella situation och uppskattade behov” (Smidt 2010, s. 213). Smidt skriver i det här kapitlet om barn med särskilda behov. Jag anser emellertid att det handlar om alla barn och inte minst de yngre barnen i förskolan. De yngre barnen behöver verkligen allt stöd de kan få med hjälp av vuxna eller jämnåriga kamrater för att den kunskap vi förmedlar tillsammans ska bli ett lärande för livet. Med den hjälp och kunskap vi kan bedriva tillsammans både vuxna, stora som små barn i förskolan så gynnar det alla barn i längden. Vi utgår från varje barns eget

behov och var det befinner sig utvecklingsmässigt i olika situationer eller aktiviteter. Även här måste vi utgå från varje barns kompetens. Det är här viktigt att vi inkluderar alla barn under samma tak, stora som små och barn med särskilda behov så att alla som vistas i förskolan får känna sig viktiga som den individ de är.

Etik och demokrati

I boken *Lyssnandets pedagogik* tar författarna upp att begrepp som demokrati och delaktighet kan förstås på olika sätt när det gäller människor. Det är viktigt att vi diskuterar de här orden i förskolan genom att vrida och vända, pröva och ompröva dem tillsammans för att sedan kunna använda dem på rätt sätt i praktiken (Åberg & Lenz Taguchi 2005, s.64). I Lpfö står det:

En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen. Värdegrunden uttrycker de etiska förhållningssätt som ska prägla verksamheten (Lpfö 98 reviderad 2010, s. 4).

Jag som förskollärare har ansvar att skapa en verksamhet som gynnar alla barnen i förskolan, att lära barnen vad det innebär att vara en bra medmänniska. Men för att vi pedagoger ska kunna stödja barnen att vara en god medmänniska så måste vi själva veta hur man gör och vad det betyder att vara en god medmänniska. Om det ska bli möjligt i verksamheten är det viktigt att vi hela tiden reflekterar över hur vi arbetar och det tillsammans i arbetsgruppen. Hur bemöter vi pedagoger barnen? Hur bemöter barnen varandra i förskolan? Betydelsen av ordet demokrati är inget vi kan överföra till barnen utan det är något som vi utformar tillsammans i en permanent process. Om vi vill att barnen ska lära sig förstå ett demokratiskt förhållningssätt så måste vi alla pedagoger tro på barnens förmågor och inbjuda dem till olika aktiviteter. Om vi pedagoger inbjuder till olika tillfällen i grupper i förskolans verksamhet så lär sig barnen att uttrycka sina egna synpunkter samt att lära sig lyssna. Det som är viktigt är att vi pedagoger lyssnar på och accepterar varandras olikheter när det gäller handlande och betydelse för ord, men att vi pedagoger ska komma överens om hur vi ska förmedla ordens betydelse för barnen i förskolan på bästa möjliga sätt så det blir rätt i praktiken. I förskolan är etik ett viktigt ämne att diskutera med barn och vuxna, vilket omfattar omsorg, ansvar och hänsyn för oss själva och andra, samt att vara en god förebild som pedagog det enligt Eva Johansson i *Små barns etik* (Johansson 2001, s.10). I förskolan befinner vi oss dagligen i etiska situationer i förhållande till barnen, föräldrar och kollegor. Arbetet med etik är en

kontinuerlig process som måste bygga på barns och pedagogers erfarenheter, vårt uppdrag och förskolans vardag (ibid, s.11).

I boken *Lyssnandets pedagogik* skriver författarna om pedagogers olikheter som en tillgång för verksamheten, ”det förhållningssätt vi strävar efter i det pedagogiska arbetet med barnen måste också gälla mellan oss vuxna i arbetslaget” (Åberg & Lenz Taguchi 2005 s. 134). Det jag vill säga är att ju äldre vi är och desto fler år vi har arbetat i förskolan så har vi också mycket mer erfarenhet av vårt arbete. I denna situation hade jag önskat att jag och min kollega kunnat diskutera våra olikheter utifrån uppdraget. Hur agerade min kollega i denna situation? Vad sa och gjorde hon med barnen? Men frågan är ju också vad gjorde jag åt situationen? Jag tog befäl kan man säga. Jag lyssnade inte på vad hon hade tänkt sig utan gjorde det jag ansåg bäst. Jag tyckte att jag hade rätt, men då kan man fråga sig vad jag har för förhållningssätt gentemot min kollega? Vi måste försöka blicka framåt och begrunda vad vårt uppdrag i förskolan är för att nå ut till barnen som vi är där för. Jag anser att vårt uppdrag i förskolan inte är så svårt utan det är vi vuxna som gör det svårt med våra olika värderingar och syn på barn, men vi har alla något bra och lärorikt att komma med, oavsett hur länge vi jobbat i förskolan. Vi pedagoger måste lära oss att lyssna på varandras erfarenheter eller nytänkande när det gäller förskolan så att vi kan ta vara på varandras kompetens. Ju bättre vi pedagoger lär oss att lyssna på varandra desto fortare kan vi utföra ett bra och lärorikt sätt att förmedla till barnen hur de lyssnar och lär ifrån varandra. I min berättelse skulle jag lyssnat på min kollega. Hon hade förmodligen erfarenhet sen tidigare vad som händer och vad de äldre barnen tycker när de yngre barnen vistas i samma rum. Det var troligen så att de yngre barnen bara förstörde för de äldre så de äldre barnen hade hoppats på att få vara i fred utan att de yngre barnen kom och förstörde för dem, det de hade byggt upp och kände sig stolta över.

Miljön i förskolan

Författarna i boken *Lyssnandets pedagogik* beskriver hur man skapar en stimulerande miljö för lärandemöten mellan barnen som har med demokrati och delaktighet att göra. ”Idag är det inte barnen som måste anpassa sig till miljön utan tvärtom: det är miljön som får anpassa sig till barnen” (Åberg & Lenz Taguchi 2005, s. 28).

Förskolan ska ha ett samarbete med hemmet står det i Lpfö, barnen ska få vara delaktiga i hur miljön på förskolan ska vara konstruerad därför är det mycket viktigt att vi lyssnar och uppmärksammar vad barnen är intresserade av så att miljön blir anpassad efter både yngre och äldre barn. Vi pedagoger i förskolan har idag börjat lyssna mer på barnens intressen när det gäller miljön och material och börjat anpassa miljön efter alla åldrar även fast vi har en bit kvar att arbeta med. Jag går tillbaka till min berättelse när min kollega tyckte att de äldre

Camilla Nyburg

barnen skulle få vara ensamma inne i konstruktionsrummet och skapa utan att de yngre barnen är där och förstör för dem. Det jag menar är att vi i min förskola har misslyckats i att skapa en miljö som passar alla barn om det inte finns något i konstruktionsrummet som även passar de yngre barnen. Vi pedagoger är rädda för att de yngre barnen ska förstöra för de äldre barnen.

Jag anser också att vi pedagoger är en del av miljön i förskolan. I detta exempel borde kollegan reflektera över sin roll och delaktighet i samspelet med barn. Är hon aktiv som vuxen i situationer som dessa kan hon vara en brygga mellan de ”stora” och ”små” barnen så att deras lek fortskrider. Det jag vet av erfarenhet är att barn lär sig mycket av varandra i ett samspel och samarbete, små av stora och stora av små som vi måste se som en fördel för båda parter. Det finns självklart nackdelar också som att de äldre barnen hela tiden måste ta hänsyn till de yngre. De äldre barnen måste få vara själva ibland i sitt lärande utan att det är någon yngre och förstör. Det jag menar är att både äldre och yngre måste få umgås med sin egen åldersgrupp för att kunna utvecklas i sin takt. Vi måste så klart tillmötesgå alla barn i deras olika utvecklingsnivåer. Alla åldrar har sina behov och förutsättningar för att utvecklas till den individ som de vill bli. Det jag menar är att i situationer där min kollega inte tyckte att de yngre barnen skulle ingå i den aktiviteten för att hon är rädd och vet att de yngre barnen förstör. Men att det här händer alldeles för ofta att min kollega säger nej till de yngre barnen.

I boken *Etik i arbete med människor* beskriver författarna Henriksen och Vetlesen människosyn i praktiken:

Hur vi förstår oss själva har otvivelaktigt betydelse för hur vi förstår och möter andra – även i arbetsvardagen. Att ha en rimligt klar förståelse av vem vi själva är eller vem vi önskar vara är en viktig del av att äga en identitet. En människosyn är därför ett sätt att söka formulera några av de allmänna dragen i vår identitet – de som inte bara gäller oss personligen utan som vi anser kan vara betydelsefulla för andra människor (Henriksen & Vetlesen 2001, s. 133).

I mitt yrke i förskolan är det mycket viktigt att jag som pedagog som arbetar med människor i olika åldrar både med vuxna och barn, har en vidgad människosyn, det vill säga att alla människor har lika värde och rätt var de än kommer ifrån eller hur de ser ut. Det viktigaste anser jag är att jag först och främst rannsakar mig själv. Vem är jag och vad vill jag förmedla till människor omkring mig? Jag som vuxen har levt längre än barn och har ett stort bagage med mig både av yrkeskunnande och privat, så jag har fått en helt annan syn på människor efter alla år man har arbetat i förskolan. Min syn på människor har förändrats genom åren till

något mer positivt. Från att ha arbetat sedan jag gick ut skolan 18 år gammal till idag 24 år senare så har jag lättare att både förstå och lyssna bättre på andra människor även om jag har en bit kvar. Jag anser att vi pedagoger i förskolan ibland är lite för självcentrerade i förhållande till barnen. Vi utgår för mycket ifrån vad vi själva tycker och tänker och betraktar som det rätta. Jag kan ibland känna att vi pedagoger inte riktigt vågar stå för det vi tycker och tänker och att det därför uppstår konflikter, som i min berättelse när Adam ville följa med till pulkabacken och min kollega sa nej. Hur tänkte hon i den situationen? Tyckte hon att det var jobbigt att ta med sig ett yngre barn som inte klarar sig själv på samma sätt som de äldre? Hur tänkte jag som arbetar med Adam dagligen och känner honom bättre? Jag borde ha lyssnat på Adams önskan att få följa med till pulkabacken samt på min kollegas rop efter hjälp.

I samma bok *Etik i arbete med människor* som ovan beskriver författarna orden människosyn och utbildning: ”I utbildningar som inriktar sig på att göra människor lämpliga för arbete med människor är det av stor betydelse att studenterna tillägnar sig det vi löst har kallat en ”vid människosyn”, en människosyn som är i stånd att fånga in olika sidor av livet och tar på allvar att människolivet har flera dimensioner” (ibid s. 137).

Med mina egna tolkningar känns det som att vi inom förskolan som arbetar med människor på ett djupare plan dagligen har bättre förståelse för hur människor fungerar i olika situationer än kanske människor som arbetar på kontor med datorer och papper hela dagarna. De jag tänker på först och främst som står mig närmast är barnen, deras föräldrar och mina kollegor. Jag kunde nästan förutse hur min kollega skulle agera i situationen med att Adam ville följa med till pulkabacken. Jag har nämligen varit med om den situationen tidigare. Det jag menar är att om jag hade använt mig av min erfarenhet sedan tidigare och de kunskaper jag fått lära mig under mina studier så hade jag tagit min kollega på allvar på ett bättre sätt när hon tyckte det var obehagligt att ta med sig Adam som att hon inte kände honom så bra eller pga. hennes brist på kunskap om de yngre barnen. Det jag vill säga är att vi som arbetar med människor som i förskolan bör ha en vidgad syn och förståelse för andra människors olikheter. Och verkligen rannsaka oss själva utifrån tanken att det du vill ha av människorna omkring dig det är det du också ska ge till dem.

Jag anser att det är i olika situationer i förskolan som vi pedagoger måste tänka på hur vi säger saker till barnen och det viktigaste, hur vi agerar mot dem. Vårt kroppsspråk säger ofta mer än det vi förmedlar verbalt till barnen. Lära barnen vad ordet etik betyder är redan i förskolan ett livslångt lärande anser jag, för vad vi människor vill att vår kommande framtid våra barn i förskolan skall ha för människosyn? Det man måste göra som pedagog är att reflektera över om man vill vara en tillåtande pedagog eller inte i de beslut man tar i förskolan som rör

barnen. Det är i situationer som i min berättelse när Adam ville följa med till pulkabacken, när kollegan säger att hon inte vill ta några små barn och även i berättelsen när hon blir tillsagd att ta med Adam in till konstruktionsrummet som jag anser att det kollegan förmedlar både med sitt kroppsspråk och verbalt är att hon uppfattar de yngre barnen som jobbiga. Jag tänker att det är i situationer som dessa man måste vara tydlig som pedagog i hur man agerar i sitt möte med barnen, det är det som barnen kan komma att ta med sig senare i livet, kommer ihåg vem som sa ja eller nej till dem eller vilka pedagoger som trodde på ens förmågor.

I förskolan gör vi mycket genom att bara tolka. I boken *Små barns etik* "Att tolka är vårt sätt att förstå. Människan är tolkande till sin natur. Vi tolkar ständigt vår omvärld, ofta utan att vara medveten om det" (ibid, s. 65 - 66).

Jag tänker att vi tolkar de yngre barnen hela dagarna i förskolan både genom det lilla verbala språk de har och i största del genom deras kroppsspråk. Jag såg på Adams kroppsspråk hur ledsen han blev av att få ett nej. Jag tänker också att min kollega måste ha sett på honom hur ledsen han blev, men ändå gjorde ingen av oss något åt det. Så här efteråt, när jag reflekterat över situationen så förstörde vi kanske den här härliga och fina dagen för Adam när han hade tänkt sig en dag i pulkabacken tillsammans med de andra barnen. Men det är min tolkning av situationen. Jag har bara mina egna tolkningar att gå efter men jag känner att tid för reflektion tillsammans med kollegor i arbetslaget inte riktigt finns. Det är många gånger då det brister i kommunikationen och synsätt i situationer som denna när vi inte får tid till att diskutera och reflektera med varandra över dagen. Vi människor är olika och tolkar situationer olika utifrån den person vi är.

I boken *Små barns etik* beskriver författaren hur etik överförs med den miljö och kultur vi befinner oss i så här:

"Att barns etik sammanhänger med den *kultur* som människor lever i hävdas i socialisationsteorier. De sociala och kulturella sammanhang och miljöer som barn direkt eller indirekt ingår i anses vara inflytelserika för barns etik" (Johansson 2001 s. 171).

Utifrån citatet ovan känner jag att vi pedagoger i förskolan är mycket viktiga förebilder i hur vi förmedlar ansvar, respekt och omtanke till barnen och hur de i sin tur förmedlar det vidare till sina kamrater. Barnen befinner sig i förskolan större delen av dagen när föräldrarna arbetar, på så vis är vi ett komplement till hemmet att lära barn vad etik är. Barn har inte utvecklat förståelsen för vad som är rätt eller fel, utan det är något som de lär sig i samspel med andra människor så som vi pedagoger på förskolan, kompisar och föräldrar. "Etik växer ur barns sociala erfarenheter med föräldrar och kamrater, som de redan från födseln är

delaktiga i. Så snart barnet kommunicerar med andra och kan dra slutsatser om denna kommunikation har det tillgång till sin kulturs värden och föreställningar” (ibid, s.174 – 175).

I min berättelse där jag beskriver hur ledsn Adam blir när han inte får följa med till pulkabacken och när jag och kollegan inte gör något åt saken utan låter Adam vara ledsn tänker jag nu efteråt att han inte kände sig behövd eller lyssnad på, när kollegan inte svarade honom eller jag som kände honom inte gjorde något åt situationen.

Jag vill avsluta med att det är viktigt att tillsammans med kollegor diskutera och analysera vad de etiska värden som finns i Lpfö betyder för var och en av oss och hur dessa värden kan utformas i vardagens olika sammanhang. Att reflektera över hur jag som pedagog hanterar olika situationer är minst lika viktig. Jag som vuxen måste ta ansvar, fördjupa mig i och försöka förstå den värld barn lever i.

Hur skulle man kunna undvika situationerna i berättelsen om vi arbetade med våra styrdokument kring etik och demokrati?

Styrdokument i förskolan

Man kan väl säga att alla arbeten har sina uppdrag och de uppdrag vi har i förskolan är det som står i vårt styrdokument som är Läroplanen, Likabehandlingsplanen och barnkonventionen. Läroplanen för förskolan kom 1998 från skolverket och anger mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten. Jag kan säga att det är förskolans bibel, en helig skrift för det är något vi pedagoger måste följa det är vårt uppdrag i det arbete vi utför och ska lära barn. Den som har det yttersta ansvaret är förskolechefen, det är hon som ser till att vi pedagoger i verksamheten följer läroplanen. Nästa styrdokument vi i förskolan måste ta på allvar och följa är Likabehandlingsplanen som skrevs om 2010 och den är en plan som hela min kommun där jag arbetar måste följa. Vi har alla läst och begrundat den och kommit med våra synpunkter innan den var klar så att alla var nöjda och att vi kunde enas om och stå för det vi sedan skrev på. Ännu ett styrdokument som alla förskolor måste följa är barnkonventionen – barns rättigheter som Sverige skrev under på så sent som 1990. Nu började det hända något. Barnens röst hade blivit hörd.

Barnkonventionen består av 54 artiklar om barns rättigheter som vilar på fyra grundläggande artiklar:

Att alla barn har samma rättigheter

Att barnens bästa ska beaktas vid alla beslut

Att alla barn har rätt till liv och utveckling

Att alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad (Bergenlöv, 2009, s 148 – 149).

Jag går tillbaka till Läroplanen där det står:

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som ska prägla verksamheten. Omsorg om hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter ska lyftas fram och synliggöras i verksamheten. Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga förebilder (Lpfö, 98 reviderad 2010, s.4).

Jag anser med det här citatet från Läroplanen att vi pedagoger i förskolan måste se alla barn som individer med olika behov och intressen. Att sätta barnen i fokus och tro på deras förmågor och att alla ska känna sig omtyckta för den person de är. När barnen lämnar min förskola är min förhoppning att de har med sig en god självkänsla och tillit till sina medmänniskor och en god framtidstro. Det som är mest grundläggande och viktigast är vår förhållningssätt att vi som arbetar inom förskolan diskuterar värderingar med varandra som sedan avspeglar sig i barngruppen. Det jag menar är att vi pedagoger i förskolan måste försöka förstå barns perspektiv på den verksamhet som är i förskolan så att vi kan utmana barn vidare i sitt utforskande och lärande. Det handlar om att förstå det barn säger och gör som meningsfullt. Att kunna tolka barns perspektiv är att ha kunskap om och vara lyhörd för barnens uttryckssätt och i det sammanhang som barnet ingår i, där man som pedagog alltid är en del. Barnperspektivet omfattar också ett annat led som handlar om barns delaktighet. Att få uttrycka sig och bli lyssnad på. Barn som möts av vuxna som respekterar dem och som får uppleva att deras åsikter och tankar är viktiga, utvecklar demokratiska värderingar och ett ansvar för sin omvärld.

I Likabehandlingsplan som jag nämnde tidigare står det hur vi ska arbeta med barnen i fokus:

En grundläggande mänsklig rättighet är rätten till likabehandling. Alla barn i förskolan ska ha samma rättigheter – flickor som pojkar oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder. Alla barn har rätt att vistas i förskolan utan att utsättas för någon form av kränkande behandling (Likabehandlingsplanen 2010, s. 1).¹

Jag anser att arbeta mot diskriminering, trakasserier eller annan kränkande behandling inom förskolan är ett kontinuerligt arbete som måste genomsyra verksamheten. Jag menar att i grunden handlar det om att skapa en trygg miljö där alla barn känner sig värdefulla och där

¹För att bibehålla anonymiseringen anges inga närmare uppgifter om arbetsplatsen.

individuella olikheter tas till vara och uppskattas. Det gör man genom att samtala med barnen om förhållningsätt, men det viktigaste är hur vi vuxna hanterar olika situationer och bemöter människor i vår närhet för att barnen ska förstå och lära sig av oss vuxna som en bra förebild. Jag återgår till min berättelse om Adam som blev ledsen och förtvivlad för att han inte fick följa med till pulkabacken just den måndagsmorgonen i december. Han fick både höra ett nej och sedan att han var liten. Jag menar att han blev diskriminerad av min kollega som uttryckte sig verbalt inte genom att han fick ett nej utan att få höra ”inte några små barn” pga.hans ålder. Jag känner själv att jag också diskriminerade Adam eftersom att jag inte stod upp för honom och i sin tur inte ifrågasatte min kollegas argument varför hon svarade eller handlade som hon gjorde i den situationen.

Vad är diskriminering?

Diskriminering är när personalen i förskolan på osakliga grunder behandlar ett barn sämre än andra barn och missgynnandet har samband med diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder(Likabehandlingsplanen 2010, s.2).

Relationer och samspel mellan personal och barnen i förskolan spelar en central roll för likabehandlingsarbetet. Det syfte vi har med likabehandlingsplanen är hur vi förmedlar värderingar och attityder i de vardagliga mötena med människor omkring oss.

Barnkonventionen – barns rättigheter har fram tills nu godkänts av 193 länder och ett av dem är Sverige. De länder som godkänt barnkonventionen har i uppdrag att var femte år redogöra till FN hur de lyckas i sitt strävande att följa konventionen. Den artikeln i barnkonventionen som får störst uppmärksamhet på ett styrande plan och som oftast citeras i olika sammanhang är den som rör barnomsorg, skola och barns levnadsförhållanden, artikel tre (Bergénlov 2009, s.149).

Artikel tre i barnkonventionen som handlar om barnens bästa lyder:

Politiker, myndigheter och domstolar ska alltid tänka på vad som är bäst för barn när de bestämmer sådant som gäller barn. I artikeln står det att barnets bästa ska komma i främsta rummet. Det betyder att det ibland finns saker som är viktigare än barnets bästa. Men politikerna måste alltid kunna visa att de också har tänkt på barnen (Barnkonventionen 2005, s. 8 – 9).

När det gäller våra styrdokument vill jag återge ett viktigt citat som Läroplanen förmedlar som vi alla måste ta till oss och ta oss tid till

Arbetslaget ska kontinuerligt och systematiskt dokumentera, följa upp och analysera varje barns utveckling och lärande samt utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner (Lpfö, 98 reviderad 2010, s.15).

Camilla Nyburg

Den förskola jag arbetar på är en förskola som består av trettio barn och sex pedagoger. Vi har alla olika erfarenheter och kunskap med oss i vårt bagage, men en sak vet jag att vi tycker alla om att arbeta med barn. Det är den största och viktigaste anledningen att vi är där, men det finns även en annan betydelse för att vi som vuxna och pedagoger ska kunna samarbeta med varandra nämligen att vi följer vårt uppdrag som står i Läroplanen om vad arbetslaget måste göra kontinuerligt, som uppföljning, utvärdering och utveckling av barns lärande och vårt förhållningssätt som vuxna i förskolan att det gynnar barnen på bästa möjliga sätt. Det jag menar är att hade bara jag och min kollega tagit oss tid och satt oss ner för att diskutera de olika situationerna som uppstått flera gånger och lyssnat på varandras argument och syfte med Adam i min berättelse så hade vi båda förstått att ingen av oss hade gjort rätt eller fel, men insett att vi kunde gjort det annorlunda och att det inte uppstår fler konflikter över barnens huvuden utan att vi kan lösa det genom en bättre planering och kommunikation. Jag anser att det är mycket att leva upp till i Läroplanen med vårt uppdrag när det gäller barnens lärande. Det är bara det att alla människor inte riktigt förstår, inte minst våra politiker, vilket viktigt arbete vi gör med barnen i vårt samhälle och vår framtid som ligger i barnens händer.

Slutord

Metoden jag har använt mig av när jag har skrivit den här uppsatsen har varit mycket lärorik för mig. Jag har stannat upp, reflekterat och med hjälp av litteraturen fått en del svar på mina frågor eller rättare sagt mer förståelse för de olika dilemman jag nämner i min berättelse. Som när både Adam och Elsa som ville vara med de äldre barnen fick i stort sett ett nej från både mig och kollegan. Jag kan tycka så här i efterhand att det handlade mer om en konflikt mellan mig och min kollega. Vi har olika erfarenheter och utbildningar med oss i vårt bagage, men varför uppstod konflikten nu, vi har ju arbetat ihop i flera år? Det kanske var så att jag nyligen gått en utbildning och förändrat mitt sätt att tänka när det gäller barns delaktighet och diskuterat barnsyn på ett annat sätt. Hur tar övriga pedagoger emot ny pedagogik, hur introduceras den nya pedagogiken och hur tar den gamla emot. Kan de gamla ta emot? Är det där konflikten ligger? Hur kan man arbeta med det? Hur talar man och lyfter konflikter i ett arbetslag där man har olika syn på barn? Hade jag och kollegan satt oss ner och diskuterat

Camilla Nyburg

kring från allra första början så hade den här irritationen inte uppstått från min sida. Det som krävs av oss pedagoger är att inte bara utgår ifrån våra erfarenheter och den praktiska kunskapen vi bär med oss utan att vi verkligen lyssnar på vad forskningen säger kring barns utveckling och lärande.

Under tiden jag har skrivit har jag fått nya tankar över den kunskap jag bär med mig ut i arbetslivet. Vi människor är olika varandra både när det gäller kunskapsmässigt och hur många år vi har arbetat i förskolan. Det jag har kommit fram till är att vi alla har något viktigt att ge barnen på förskolan. Det är bara det att vi som vuxna måste lära oss att lyssna på varandra. Det är inget som säger att just det du säger eller gör är rätt. Kanske din kollega som har mer erfarenhet och varit med om samma situationer om och om igen vet vad som är bäst just då. Att få ingå i en social grupp är en lärandeprocess. Att få bemötande ifrån glada, öppna och nyfikna pedagoger som ser en för den "lilla" kompetenta människan man är ges barnen en positiv självbild och de blir nyfikna och vågar lära sig nya utmaningar i livet som är lustfyllt och innehållsrikt.

Den historiska återblicken som jag skrev om har varit mycket intressant. Jag själv började arbeta i slutet på 1980 – talet. Det fanns inte så många styrdokument att arbeta efter mer än arbetsplanen som man knappt visste vad det var. Det känns som man har varit med om en resa fram till idag när det gäller förskolans pedagogiska verksamhet genom att vi fått flera styrdokument att följa som Läroplanen, men också Likabehandlingsplanen och Barnkonventionen. Det som är viktigast att betona är att förskolan har fått en betydelsefullare roll för både våra barn och pedagoger i framtiden.

Jag vill avsluta med ett citat ur en av min absoluta favoritbok som jag burit med mig i min utbildning *Etik i arbete med människor*.

Hur vi förstår oss själva har otvivelaktigt betydelse för hur vi förstår och möter andra – även i arbetsvardagen. Att ha en rimlig klar förståelse av vem vi själva är eller vem vi önskar vara är en viktig del av att äga en identitet. En människosyn är därför ett sätt att söka formulera några av de allmänna dragen i vår identitet – de som inte bara gäller oss personligen utan som vi också anser kan vara betydelsefulla för andra människor (Henriksen & Vetlesen 2001, s. 133).

Det är viktigt hur vi förstår och känner oss själva för att på ett betydelsefullt sätt bemöta barn och föräldrar så som vi själva vill bli bemötta.

Litteraturförteckning

Ambjörn, Ronny (2000). "Förord" i: Key Ellen *Barnets århundrade*. Bildningsförlaget.

Barnkonventionen (2005). Stockholm. Edita Norstedts Tryckeri.

Bech – Karlsen, Jo m fl. (1999). *Jag skriver alltså är jag – En bok för fackskibenten som vill berätta*. Lund: Studentlitteratur.

Bergenlöv, Eva, (2009). *Drabbade barn, Aga och barnmisshandel i Sverige från reformationen till nutid*. Lund. Nordic Academic Press.

Bråten, Ivar (red.), (1998). *Vygotskij och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Hammaren, Maria, (2005). *Skriva – en metod för reflektion* Stockholm: Santerus förlag.

Henriksen, Jan – Olav & Vetlesen, Arne Johan, (2001). *Etik i arbete med människor*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Eva, (2001). *Små barns etik*. Stockholm. Liber AB.

Johansson, Eva & Samuelsson Pramling, Ingrid (red.), (2003). *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur.

Krokmark, Tomas (red.), (2003). *Den tidlösa pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad 2010. Skolverket.

Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla (red.), (2003). *Barnets Bästa – en antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Smidt, Sandra, (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Åberg, Ann & Lenz Taguchi, Hillevi,(2005). *Lyssnandets pedagogik – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm. Liber AB.

Elektronisk källa

Camilla Nyburg

www.lararhistoria.se/article/forskollararnas_professionalisering 2014-03-01

Piaget, Jean (1970) "Piagets theory" i Mussen (red), *Carmichaels Handbook of Child Psychology*, New York Wiley 2014-03-08

